

STRATEJİ İNTEQRASIYA: NƏQLİYYAT DƏHLİZLƏRİNİN İQTİSADI TRANSFORMASIYADA VƏ REGIONAL TİCARƏTDƏ ROLU (ZƏNGƏZUR DƏHLİZİ NÜMUNƏSİNDƏ)

NURLAN ABBASOV

*Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Akademik
Ziya Bünyadov adına Şərqşünaslıq İnstitutu
Mərkəzi Asiya ölkələri şöbəsinin doktorantı*

E-mail: nabbasov1999@gmail.com

ORCID ID: 0009-0001-3230-5058

Giriş

Müasir Qloballaşma dövründə iqtisadi inkişaf və regional integrasiya prosesləri beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin strateji əhəmiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Bu dəhlizlər təkcə yüklərin və sərnişinlərin hərəkətini asanlaşdırmır, həm də ölkələr arasında ticarət əlaqələrini dərinləşdirir, investisiya axınlarını stimullaşdırır və regionların sosial-iqtisadi inkişafına təkan verir. Avrasiya məkanında yerləşən Azərbaycan da bu beynəlxalq nəqliyyat sisteminin mühüm bir hissəsidir. Tarixi İpək Yolunun bərpası və yeni nəqliyyat marşrutlarının formalaşması ilə ölkə, Şərq və Qərb, Şimal və Cənub arasında etibarlı bir körpü rolunu oynayır.

Bu məqalə beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin iqtisadi inkişafa təsirinin konseptual əsaslarını, mövcud dəhlizlərin müqayisəli təhlilini və Azərbaycanın xarici ticarət əlaqələrində nəqliyyat amilinin rolunu araşdırır. Həmçinin, beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin region ölkələri arasında iqtisadi əlaqələrə təsiri təhlil ediləcək, Azərbaycan iqtisadiyyatına təsiri qiymətləndiriləcək və Türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişaf istiqamətləri müzakirə olunacaq. Xüsusi diqqət, post-münaqişə dövründə regionun inkişafında həlledici rol oynaya biləcək Zəngəzur dəhlizinin Orta Dəhlizə integrasiyası və onun region ölkələrinin sosial-iqtisadi inkişafına, xüsusilə də Azərbaycanın azad edilmiş ərazilərində iqtisadi inkişafa və investisiyaların cəlbinə təsiri imkanlarına yönəldəcək.

Əsas hissə

Nəqliyyat infrastrukturunu iqtisadi inkişafın əsas sütunlarından biridir. İqtisadiyyat nəzəriyyəsinə nəqliyyat sektoru əmtəə və xidmətlərin sərbəst hərəkətini təmin edən, istehsal xərclərini azaldan və bazarları genişləndirən mühüm bir amil kimi qəbul edilir. Nəqliyyat sistemlərinin səmərəliliyi ölkələrin rəqabət qabiliyyətini birbaşa müəyyən edir.

Nəqliyyatın iqtisadi inkişafa təsiri bir neçə nəzəri-metodoloji aspektdən araşdırıla bilər:

- **Ümumi Daxili Məhsul (ÜDM) Təsiri:** Nəqliyyat sektorunun özü ÜDM-ə birbaşa töhfə verir, eyni zamanda digər sektorların (sənaye, kənd təsərrüfatı, ticarət) inkişafını təmin edərək dolaylı təsir yaradır. Yüksək keyfiyyətli nəqliyyat infrastrukturunun mövcudluğu istehsalat səmərəliliyini artırır və məhsulların bazara çıxışını sürətləndirir.

- **İş Yerlərinin Yaradılması:** Nəqliyyat layihələrinin tikintisi və istismarı, həmçinin logistika, təchizat zənciri idarəçiliyi kimi əlaqəli sahələr genişmiqyaslı iş yerləri yaradır. Bu, məşğulluğu artırır və əhalinin rifahına müsbət təsir göstərir.

- **Ticarət Həcmnin Artması:** Nəqliyyat xərclərinin azalması və yüklərin daşınma müddətinin qısalması beynəlxalq ticarətə təkan verir. Ölkələr arasında iqtisadi əlaqələr güclənir, yeni bazarlara çıxış imkanları yaranır.

- **Xarici İnvestisiyaların Cəlbə:** İnkişaf etmiş nəqliyyat infrastrukturunu xarici investorlar üçün ölkəni daha cəlbedici edir. Xarici investisiyalar iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinə və innovativ texnologiyaların tətbiqinə kömək edir.

- **Regional İnkişaf və Integrasiya:** Nəqliyyat dəhlizləri regionlararası və beynəlxalq integrasiyanı təşviq edir. Bu, siyasi sabitliyə, mədəni mübadiləyə və ümumi rifahın yüksəlməsinə şərait yaradır [6, s. 227].

Qlobal miqyasda bir neçə əsas beynəlxalq nəqliyyat dəhlizi mövcuddur ki, bunlar da dünya ticarətinin və iqtisadi əlaqələrin əsas arteriyalarını təşkil edir. Bu dəhlizlər arasında aşağıdakıları nümunə kimi qeyd edə bilərik:

- **Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizi (INSTC):** Hindistan, İran, Azərbaycan, Rusiya və Avropa ölkələrini birləşdirən bu dəhliz, yüklərin daşınma müddətini və xərclərini əhəmiyyətli dərəcədə azaldır. Xüsusilə, Hindistan və Avropa arasında ticarətin inkişafı üçün böyük potensiala malikdir.

- **Şərq-Qərb Nəqliyyat Dəhlizi (Orta Dəhliz):** Çindən başlayaraq Orta Asiya, Xəzər dənizi, Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə üzərindən Avropaya uzanan bu dəhliz, "Bir Kəmə, Bir Yol" təşəbbüsünün

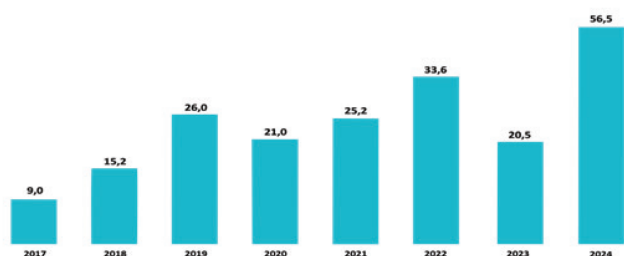
mühüm tərkib hissəsidir. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xətti bu dəhlizin əsas elementlərindən biridir. Bu dəhliz Cənub-Şərqi Asiya və Avropa arasındakı ən qısa və iqtisadi cəhətdən səmərəli marşrutlardan biri hesab olunur. 10-12 gün ərzində Şərq-Qərb arası yükdaşıma üçün kifayət edir. Ölkələrarası gömrük prosedurları, tranzit haqları və s kimi məsələlərin daha da optimallaşdırılması halında Orta Dəhlizin cəlbediciliyi daha da çox olacaq.

- Trans-Sibir Dəmir Yolu: Rusiyadan keçən və Asiya ilə Avropanı birləşdirən bu dəhliz uzun illərdir ki, Şərq-Qərb ticarətində əsas rol oynayır. Lakin, Orta Dəhlizlə müqayisədə bəzi logistik çətinlikləri və geopolitik riskləri mövcuddur. Rusiya-Ukrayna müharibəsi səbəbindən son dövrlərdə yükdaşıma sahəsində bu marşruta maraq kəskin şəkildə azalıb və alternativ yolların axtarışı genişləniib.

- Ənənəvi okean yolu da Şərq-Qərb ticarətində yükdaşıma üçün əsas marşrutlardan hesab edilir. Lakin bu yol ilə yükdaşıma müddətinin 45-60 gün arası çəkməsi, Süveyş kanalının yük ötürmə qabiliyyətinin limitli olması kimi səbəblərdən dolayı alternativ marşrutlara maraq getdikcə artmaqdadır. [3]

Şərq-Qərb arası yükdaşıma üçün marşrutları müqayisəli təhlil etdikdə görə bilərik ki, Orta Dəhliz coğrafi üstünlükləri, daha qısa daşınma müddəti və geosiyasi sabitlik baxımından digər marşrutlara nisbətən getdikcə daha cəlbedici olur. Bu dəhlizlərin hər biri özünəməxsus üstünlüklərə və çağırışlara malikdir.

Orta Dəhlizdə konteyner daşımaları, min TEU

Şəkil 1. Mənbə <https://middlecorridor.com/en/> [2]

Yuxarıdakı şəkildə də göründüyü kimi, illər üzrə Orta Dəhliz üzrə yükdaşıma həcmələrində artım tendensiyası müşahidə olunur. İstisna hal kimi 2023-cü ildəki azalmanı qeyd etmək lazımdır. Lakin 2024-cü ildə artım tendensiyası əvvəlki vəziyyətinə qayıdıb və son illərdəki ən yüksək həddə çatıb.

Azərbaycanın xarici ticarət əlaqələrinin inkişafında nəqliyyat amili həlledici rol oynayır. Ölkənin ix-

rac və idxal əməliyyatları üçün beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinə çıxış böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan öz coğrafi mövqeyini səmərəli şəkildə istifadə edərək tranzit ölkə statusunu gücləndirib. Müasir logistika mərkəzlərinin və xidmətlərinin inkişafı, yüklərin səmərəli idarə edilməsi, vaxtında çatdırılması və xərclərin optimallaşdırılması xarici ticarət əməliyyatlarının səmərəliliyini artırır. Azərbaycan, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı kimi mərkəzlərlə regional logistika habına çevrilmə potensialına malikdir.

Müasir qloballaşma dövründə beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri ölkələr arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafında həlledici rol oynayır. Bu dəhlizlər təkcə yüklərin və sərnişinlərin hərəkətini asanlaşdırmır, həm də ölkələrin iqtisadi inkişafına birbaşa təsir göstərən strateji əhəmiyyətli arteriyalara çevrilir. Bu fəsil beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin regional iqtisadi əlaqələrə təsirini hərtərəfli təhlil edir və qiymətləndirir. Azərbaycanın coğrafi mövqeyi onu Şərq ilə Qərb, Şimal ilə Cənub arasında mühüm bir körpüyə çevirir. Tarixi İpək Yolu üzərində yerləşən ölkə, müasir dövrdə də beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafında əsas oyunçulardan biridir. Bu strateji mövqe Azərbaycan iqtisadiyyatına böyük faydalar gətirir. Ölkənin tranzit potensialı sayəsində əldə olunan tranzit gəlirləri əhəmiyyətli dərəcədə artır, bu da neft-qazdan asılılığın azalmasına və iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinə mühüm töhfə verir. Nəqliyyat və logistika sektorundakı canlanma, eyni zamanda, yeni iş yerlərinin yaradılmasına və əlaqəli sahələrdə məşğulluğun artmasına səbəb olur. Beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinə qoyulan investisiyalar, həmçinin xarici investorların diqqətini cəlb edərək ölkəyə xarici investisiyaların cəlbini sürətləndirir. Bütün bunlar Azərbaycanın regional mərkəz kimi mövqeyini möhkəmləndirir və regional əlaqələrin güclənməsinə şərait yaradır. Son illərdə Azərbaycan nəqliyyat infrastrukturunun inkişafına böyük sərmayələr yatırır. Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı Xəzər dənizində ən böyük limanlardan biri olaraq tranzit yükdaşımalarda mühüm rol oynayır. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xətti isə tarixi İpək Yolunun bərpası ilə Avropa və Asiya arasında birbaşa dəmir yolu bağlantısı təmin edir. Müasir avtomobil yollarının və hava nəqliyyatı infrastrukturunun inkişafı da ölkənin beynəlxalq əlaqələrini genişləndirir. Bu infrastruktur layihələri ölkənin rəqəmsallaşma səyləri ilə də paralel inkişaf edir, nəqliyyat dəhlizlərində rəqəmsal həllərin tətbiqi logistika zəncirinin optimallaşdırılmasına kömək edir [3].

Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) çərçivəsində iqtisadi əməkdaşlıq beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafı üçün böyük potensiala malikdir. TDT-yə üzv ölkələr Avrasiyanın mərkəzi hissəsini əhatə edən strateji bir coğrafi mövqedə yerləşir və Orta Dəhliz bu ölkələr üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Nəqliyyat dəhlizləri Türk dövlətləri arasında ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsinə birbaşa təsir göstərir. Tarif və qeyri-tarif maneələrinin aradan qaldırılması ilə ticarət həcmələrinin artması gözlənilir. Eyni zamanda, birgə investisiya layihələrinin həyata keçirilməsi, xüsusilə nəqliyyat infrastrukturunu, enerji və sənaye sahələrində regional iqtisadi integrasiyanı sürətləndirir. Regionda logistika mərkəzlərinin yaradılması ümumi səmərəliliyi artıraraq ticarət dövriyyəsinə daha da canlandırır. TDT çərçivəsində əməkdaşlıq təkcə iqtisadi deyil, həm də mədəni və humanitar əlaqələri gücləndirir. Nəqliyyat dəhlizləri insanların, ideyaların və mədəniyyətlərin hərəkətini asanlaşdıraraq xalqlar arasında daha sıx bağlar yaradır. Bu sinerji effektləri Türk dövlətlərinin beynəlxalq nəqliyyat sistemində daha böyük çəkiyə sahib olmasına və dünya ticarətində rəqabət qabiliyyətini artırmasına imkan verir [1].

Regional nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafı region ölkələrinin xarici ticarət əlaqələrinə birbaşa və müsbət təsir göstərir. Yüklərin daşınmasının asanlaşması və sürətlənməsi, həmçinin daşınma xərclərinin azalması, ümumi ticarət həcmi əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Bu, region ölkələrinə təkcə bir-birinin bazarlarına deyil, həm də beynəlxalq bazarlara daha asan çıxış imkanı yaradır. Nəqliyyat imkanlarının genişlənməsi ticarətdə çeşidlənməyə də səbəb olur; daha çox məhsul və xidmət beynəlxalq ticarətə cəlb edilir. Ticarət əlaqələrinin güclənməsi öz növbəsində yerli istehsalı stimullaşdırır və yeni investisiya layihələrini cəlb edir. Dəhlizlərin səmərəliliyini artırmaq üçün gömrük və sərhəd prosedurlarının sadələşdirilməsi də mühüm əhəmiyyət kəsb edir, bu da daşınma müddətini və xərclərini daha da optimallaşdırır. Hazırda mövcud olan Şimal-Cənub və Şərq-Qərb dəhlizləri ilə yanaşı, Zəngəzur dəhlizinin gələcəkdəki rolu region ölkələrinin dünya ticarətindəki rəqabət mövqeyini daha da yaxşılaşdıracaq. Bu dəhlizlərin birgə fəaliyyəti regionda yeni iqtisadi imkanlar yaradaraq ümumi inkişafa təkan verəcək. Zəngəzur dəhlizi Cənubi Qafqaz regionunda və daha geniş mənada Avrasiya nəqliyyat şəbəkəsində strateji əhəmiyyətə malik yeni bir bağlantı olaraq xüsusi diqqət mərkəzindədir. Bu dəhliz, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpasından sonra yaranmış

yeni geosiyasi reallıqlar fonunda bölgənin iqtisadi və sosial inkişafı üçün böyük imkanlar vəd edir. Zəngəzur dəhlizi, Azərbaycanın Əsas hissəsini Naxçıvan Muxtar Respublikası və Türkiyə ilə birləşdirən, eyni zamanda Mərkəzi Asiyadan gələn yüklər üçün də yeni bir marşrut açan bir layihədir. Zəngəzur dəhlizi Naxçıvanı birbaşa Azərbaycanın Əsas hissəsinə bağlayacaq, bu da muxtar respublikanın iqtisadi potensialını tam reallaşdırmasına, ixrac imkanlarını genişləndirməsinə və idxal asanlıqına şərait yaradacaq. Naxçıvanın zəngin təbii ehtiyatları və aqrar potensialı sayəsində istehsal olunan məhsullar Azərbaycanın daxili bazarına və beynəlxalq bazarlara daha sürətli və az xərclə çatdırılacaq. Bu, həm Şərur Sənaye Məhəlləsi və Naxçıvan Sənaye Parkı kimi mövcud sənaye zonalarının inkişafına təkan verəcək, həm də investisiyaların cəlbinə, yeni istehsal sahələrinin və logistika mərkəzlərinin yaranmasına səbəb olacaq. [4, s. 87]

Bu dəhlizin Orta Dəhlizə (Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu) integrasiyası, onun səmərəliliyini və beynəlxalq əhəmiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə artıracaq:

- Marşrutun Qısalması və Xərclərin Azalması: Zəngəzur dəhlizi, Orta Dəhlizin Azərbaycan hissəsində yeni bir marşrut təmin edərək, yüklərin daşınma məsafəsini qısaldacaq və logistika xərclərini azaldacaq. Bu, yüklərin sürətli və daha qənaətcil şəkildə Avropaya çatdırılmasını təmin edəcək.

- Alternativ Bağlantıların Yaradılması: Beynəlxalq nəqliyyatda sabitlik və etibarlılıq üçün alternativ marşrutların olması vacibdir. Zəngəzur dəhlizi Orta Dəhlizin şaxələndirilməsinə kömək edəcək, beləliklə, regiondakı hər hansı bir fasilənin təsirini azaldacaq.

- Regional Bağlantıların Güclənməsi: Dəhliz Azərbaycanı Türkiyə ilə birbaşa dəmir yolu və avtomobil yolu ilə birləşdirəcək. Bu, Türk dövlətləri arasında iqtisadi və mədəni əlaqələrin daha da güclənməsinə, regional ticarət dövriyyəsinin artmasına şərait yaradacaq.

- Transit Potensialının Artırılması: Azərbaycanın tranzit potensialı Zəngəzur dəhlizi ilə daha da artacaq. Bu, Orta Asiya, Çin və digər ölkələrdən gələn yüklərin Avropaya çatdırılması üçün Azərbaycanı əsas logistik mərkəzə çevirəcək [5].

Zəngəzur dəhlizinin işə düşməsi region ölkələri arasında ticarət əlaqələrinin səmərəliliyini bir neçə istiqamətdə əhəmiyyətli dərəcədə artırmağa qadir olacaq. İlk olaraq, bu dəhliz sayəsində ticarət həcmi genişlənməsi gözlənilir. Daşınma xərclərinin

azalması və yüklərin mənzil başına çatdırılma müddətinin qısalması, region ölkələri arasında ticarətə olan marağı təbii olaraq artıracaq. Yeni marşrutlar vasitəsilə daha çox məhsul və xidmət rahatlıqla ticarət dövryyəsinə daxil ediləcək, bu da iqtisadi aktivliyi yüksəldəcək. İkinci olaraq, Zəngəzur dəhlizi region ölkələrinin bir-birinin bazarlarına və üçüncü ölkələrin bazarlarına əlçatanlığını artıracaq. Bu asan və sürətli çıxış imkanı regional əməkdaşlığı daha da stimullaşdıracaq və yeni iqtisadi imkanlar yaradacaq. Üçüncüsü, daşınma imkanlarının artması ilə regionda yeni məhsul zəncirləri və sənaye klasterlərinin formalaşması üçün əlverişli şərait yaranacaq. Bu, bölgədə istehsalın artmasına və iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinə gətirib çıxaracaq. Nəhayət, dəhlizin tam funksionallığı və səmərəliliyi üçün tranzit ölkələr arasında gömrük və sərhəd prosedurlarının sadələşdirilməsi, həmçinin vahid standartların tətbiqi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu tədbirlər yüklərin hərəkətini daha da sürətləndirərək dəhlizin ümumi faydasını artıracaq. Zəngəzur dəhlizi Azərbaycanın post-konflikt ərazilərindəki iqtisadi canlanma və investisiyaların cəlbə üçün kritik əhəmiyyətə malikdir. Bu dəhliz, uzun illər işğal altında qalmış bu ərazilərin yenidən qurulması və integrasiyası prosesində əsas hərəkətverici qüvvə olacaq. Dəhlizin keçəcəyi ərazilər, həmçinin ona yaxın bölgələr üçün Zəngəzur dəhlizi nəqliyyat infrastrukturunun inkişafına, kənd təsərrüfatı, sənaye və xidmət sektorlarının canlanmasına səbəb olacaq. Bu, regionun iqtisadi həyatını əhəmiyyətli dərəcədə bərpa edəcək. Dəhlizin açılması azad edilmiş ərazilərə həm yerli, həm də xarici investisiyaların cəlb edilməsi üçün cəlbedici şərait yaradacaq; nəqliyyat əlçatanlığı iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsini daha səmərəli edəcək. Həmçinin, inşaat, nəqliyyat, logistika, xidmət və kənd təsərrüfatı sahələrində yeni iş yerləri yaradılacaq. Bu, əhalinin geri qaytmasına və bölgədə məşğulluğun artmasına kömək edəcək. Dəhliz eyni zamanda regionda turizm sektorunun inkişafına da təkan verə bilər. Yeni yollar və əlaqələr regionun tarixi və təbii gözəlliklərinə çıxışı asanlaşdıracaq. Bütün bunlarla yanaşı, iqtisadi əlaqələrin dərinləşməsi və regional integrasiya bölgədə davamlı sülh və sabitliyin təmin edilməsinə kömək edəcək. Nəqliyyat dəhlizləri region ölkələrinin bir-birinə iqtisadi maraqlarla daha sıx bağlanmasına səbəb olacaq ki, bu da uzunmüddətli sabitlik üçün əsas təşkil edir [7, s. 27-28].

Nəticə

Ümumilikdə, beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri, xüsusilə də "Strateji Integrasiya: Nəqliyyat Dəhlizlərinin İqtisadi Transformasiyada və Regional Ticarətdə Rolu (Zəngəzur Dəhlizi Nümunəsində)" məqaləsində araşdırıldığı kimi, müasir dövrdə iqtisadi inkişaf və regional əməkdaşlığın əsas lokomotivi rolunu oynayır. Azərbaycanın coğrafi mövqeyi ona Şərqi-Qərbi və Şimal-Cənub dəhlizlərində əsas oyunçu olmaq imkanı verir ki, bu da ölkənin iqtisadiyyatına əhəmiyyətli dərəcədə müsbət təsir göstərir. Tranzit gəlirlərinin artması, yeni iş yerlərinin yaradılması, xarici investisiyaların cəlbə və regional əlaqələrin güclənməsi bu təsirlərə aydın nümunələrdir.

Xüsusi qeyd etmək lazımdır ki, Zəngəzur dəhlizi regionda yeni bir iqtisadi və logistik era açma potensialına malikdir. Bu dəhlizin Orta Dəhlizə integrasiyası marşrutu qısaltmaqla yanaşı, region ölkələri arasındakı ticarət əlaqələrinin səmərəliliyini artıracaq və Azərbaycanın post-konflikt ərazilərində iqtisadi canlanmaya, investisiyaların cəlbəsinə, eləcə də yeni iş yerlərinin yaranmasına şərait yaradacaq. Zəngəzur dəhlizi təkcə iqtisadi deyil, həm də regional təhlükəsizlik və sabitliyin təminatına əhəmiyyətli töhfə verəcək, beləliklə, Cənubi Qafqazda davamlı sülhün və çiçəklənmənin əsaslarından birinə çevriləcək.

Bu məqalə beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin strateji əhəmiyyətini və Azərbaycanın bu global sistemdəki vacib rolunu bir daha vurğulayır. Dəhlizlərin tam potensialının reallaşdırılması üçün regional ölkələr arasında sıx əməkdaşlığın, gömrük və sərhəd prosedurlarının sadələşdirilməsinin, həmçinin rəqəmsallaşma tədbirlərinin davam etdirilməsi zəruridir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. *Azərbaycan Respublikası Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi. Ankara Bəyannaməsi və Orta Dəhliz: Türk Dövlətlərinin Ticarət və İnvestisiya Əməkdaşlığı* / eReforms.gov.az. – 2024 URL: [Ankara Bəyannaməsi və Orta Dəhliz: Türk dövlətlərinin ticarət və investisiya əməkdaşlığı | Ereforms.gov.az](https://ankara-beyannamesi-orta-dahliz-turk-dovlatlari-ticarət-ve-investisiya-amekdaşligi-ereforms.gov.az)
2. <https://middlecorridor.com/en/>
3. <https://president.az/az/pages/view/azerbaijan/silkroad>
4. Qənbərov, Z. "Böyük İpək Yolu: Naxçıvanda Logistika imkanları", "İxracıyönü sənayenin inkişafı: sənayeləşmə siyasəti və infrastruktur təchizatları" Respublika konfransı materialları, Naxçıvan şəhəri, (2024, 10-11 oktyabr). səh 87.
5. Report.az. (2024, Fevral 27). Nazir müavini

ni: "Zəngəzur dəhlizi Orta Dəhlizin daşıma qabiliyyətini illik 8-10 milyon tonadək artıracaq" <https://report.az/infrastruktur/nazir-muavini-zengazur-dehlizi-orta-dehlizin-dasima-qabiliyyetini-illik-8-10-milyon-tonadek-artiracaq/>

6. Rodrigue, J.-P. (2013). *The Geography of Transport Systems* (3rd edition, p. 227). Nyu-York: Routledge.

7. UNEC Ekspert Elmi Publisistik Jurnal. (tarix göstərilməyib, lakin əgər jurnalın konkret buraxılış nömrəsi və ya ili varsa, o da əlavə edilməlidir). Zəngəzur Koridoru Və Qarabağın İqtisadi Dirçəlişindəki Rolu. s. 27-28.

XÜLASƏ

Bu məqalə beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin, xüsusilə də Zəngəzur dəhlizinin iqtisadi inkişaf və regional ticarətdəki strateji əhəmiyyətini təhlil edir. Nəqliyyat infrastrukturunun ÜDM-ə töhfəsi, ticarət artımı, iş yerlərinin yaranması və investisiya cəlbindəki rolu vurğulanır. Azərbaycanın coğrafi mövqeyi onu tranzit ölkə edir, bu da iqtisadi şaxələndirməyə dəstək verir. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Zəngəzur dəhlizi vasitəsilə blokadadan çıxışı, onun iqtisadi potensialını açaraq ixracı və investisiyaları artıracaq. Dəhlizin Orta Dəhlizə integrasiyası daşınma məsafəsini və xərclərini azaldacaq, yeni etibarlı alternativlər təqdim edəcək və Türk dövlətləri arasındakı əlaqələri gücləndirəcək. Zəngəzur dəhlizi Azərbaycanın post-konflikt ərazilərindəki iqtisadi dirçəliş üçün kritikdir. O, yenidənqurmaya, investisiyalara, yeni iş yerlərinə və regionda davamlı sülhün təminatına dəstək verəcək. Ümumilikdə, bu dəhliz regionun iqtisadi transformasiyasında və əməkdaşlığının dərinləşməsində həlledici rol oynayır.

Açar sözlər: Orta dəhliz, yükdaşıma, Türk Dövlətləri Təşkilatı, iqtisadiyyat, post-konflikt ərazilər

SUMMARY

This article analyzes the strategic importance of international transport corridors particularly the Zangezur Corridor in economic development and regional trade. It highlights the contribution of transport infrastructure to GDP, trade growth, job creation, and attracting investment. Azerbaijan's geographical position makes it a transit country, supporting economic diversification. The opening of the Nakhchivan Autonomous Republic via the Zangezur Corridor will unlock its economic potential, boosting exports and investment. Integration of the corridor

into the Middle Corridor will reduce transport distance and costs, offer reliable new alternatives, and strengthen ties among Turkic states. The Zangezur Corridor is critical for economic revival in Azerbaijan's post-conflict territories, supporting reconstruction, investment, new jobs, and sustainable peace in the region. Overall, this corridor plays a decisive role in the region's economic transformation and the deepening of cooperation.

Keywords: Middle Corridor, Freight Transportation, Organization of Turkic States, Economy, Post-conflict Territories.

РЕЗЮМЕ

В данной статье анализируется стратегическое значение международных транспортных коридоров, в частности Зангезурского коридора, для экономического развития и региональной торговли. Подчеркивается вклад транспортной инфраструктуры в ВВП, рост торговли, создание рабочих мест и привлечение инвестиций. Географическое положение Азербайджана делает его транзитной страной, что способствует экономической диверсификации. Открытие Нахичеванской Автономной Республики через Зангезурский коридор раскроет её экономический потенциал, увеличив экспорт и инвестиции. Интеграция коридора в Средний коридор сократит расстояние и расходы на перевозку, предоставит надёжные альтернативы и укрепит связи между тюркскими государствами. Зангезурский коридор имеет ключевое значение для экономического восстановления постконфликтных территорий Азербайджана, способствуя реконструкции, инвестициям, созданию рабочих мест и обеспечению устойчивого мира в регионе. В целом, данный коридор играет решающую роль в экономической трансформации региона и углублении сотрудничества.

Ключевые слова: Средний коридор, грузовые перевозки, организация тюркских государств, экономика, постконфликтные территории.